CIOOS vzw

Opleiding Specialisatie Stottertherapie

Sociaal-cognitieve gedragstherapie voor stotteren bij kinderen en tieners

dr. Ronny Boey

Beginsituatie & Problematiek

p. 13–29

Wat zijn verschillen in de beginsituatie van therapie tussen kleuters die stotteren en kinderen die stotteren ?

Probleemstelling

- verwijzende partij
- belang voor motivatie, onder dwang... ?
- ouders
  - ideeën over herstel ?
  - schuldgevoel ?
  - negatieve ervaringen in het verleden ?

- kind zelf
  - vragende partij?
  - verleden ervaringen?
  - leeftijdscategorie?
    - 6-8 jaar versus 10-12 jaar versus 13-15 jaar versus 16-18 jaar
    - stotterernst?
    - context (thuis, school, ‘peer group’)

- opmerkingen:
  - “de vervangende opvoeder”
  - meertaligheid, anderstaligheid
  - kosten/batenanalyse

Gerapporteerde verschijnselen

- Wordt ‘stotteren’ duidelijk benoemd?
- Welke klemtoon wordt gelegd?
  - Op frequentie van stotteren?
  - Op duwen en bijbewegingen?
  - Op niet meer zoveel durven praten?
  - Op het sociaal belang?
  - Andere?

p. 16-29

- Worden andere klachten of probleem meteen aangemeld? Voorbeelden:
  - autisme?
  - leerstoornissen?
  - geplaagd/gepest worden?
  - hoogbegaafdheid?
  - stotteren bij een van de ouders?

Stotterverschijnselen en stotterernst

- stottermomenten
- herhalingen, verlengingen, blokkeringen
- dikwijls meer gehabitueerd
- stottergedragingen
- meestal meer vermijden en uitstellen

p. 30–90

- meestal meer duwen en starten
- meestal uitgebreider arsenaal van geconditioneerde stimuli waarop stottergedragingen volgen (vb. situaties, personen, taalkenmerken, luisteraarreacties)

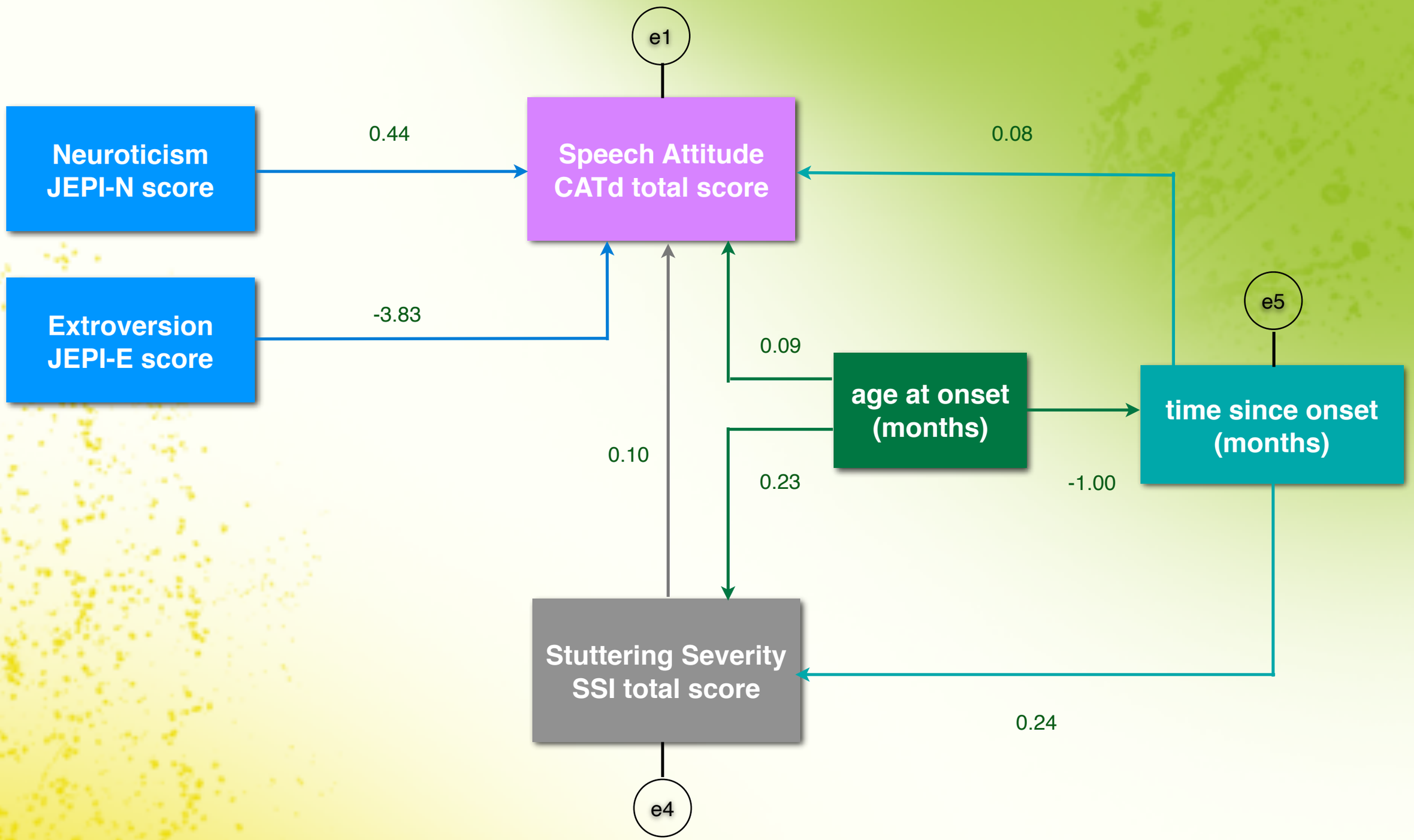

Boey, R. (2008) Speech attitude of stuttering in children: SEM of variables.

p. 70–73

Diversiteit

- qua stottermomenten, stottergedrag, problematiek, context…
- differentiaal diagnose
  - mate van stotteren in lezen
  - licht stotteren met faalangst, spreekvrees
  - sociale angst, incompetentiegevoelens?

CSn → inwendige representatie
↓
CRn

CS1 → inwendige representatie
↓
CR1

CS2 → inwendige representatie
↓
CR2

CS3 → inwendige representatie
↓
CR3

CS4 → inwendige representatie
↓
CR4

CS5 → inwendige representatie
↓
CR5

CS6 → inwendige representatie
↓
CR6

CS7 → inwendige representatie
↓
CR7

CSn → inwendige representatie
↓
CRn

Sdn: Rn → Sr

Sd1: R1 → Sr

Sd2: R2 → Sr

Sd3: R3 → Sr

Sd4: R4 → Sr

Sd5: R5 → Sr

Sd6: R6 → Sr

Sd7: R7 → Sr

Sd8: R8 → Sr

Sd9: R9 → Sr

Sd10: R10 → Sr

Sd11: R11 → Sr

Sd12: R12 → Sr

Sd13: R13 → Sr

Sdn: Rn → Sr

Algemene Kenmerken

Doelstellingen

- Algemeen (macro-doelstellingen):
  - Secundaire preventie is voorkomen dat stotteren uitgroeit (cognitief, emotioneel, motorisch)
  - Tertiaire preventie is voorkomen dat stotteren een handicap wordt (psychosociaal)

p. 103-117

Doelstellingen

- Specifiek (micro-doelstellingen)
- Operationele omschrijving + criteria
- Voorbeelden:
  - R: (x %) deblokkeren van stottermomenten
  - C: zelfverwijt over stotteren kunnen stoppen
  - E: spreekvrees om te telefoneren overwinnen (zelfrapportering & uitwendige tekenen)

Interventies

- Individuele therapie
  = geïndividualiseerde therapie

- Participatie van ouders
  - In individuele therapie
  - In oudercursus, ouderprogramma
  - In individueel overleg

- Opmerkingen
  - Therapie in groep
  - Transfer (‘buitenoefeningen’)
  - Telelogopedie voor stotteren

Interventies

- Sociale omgeving
  - School
  - Gezinsleden
  - (Grootouders)
  - Mediëren (via ouders)
  - D.m.v. telefoongesprek, folder, verslag, website, e-mail, publicatie

Structuur van een sessie ref. individuele sessie 30 min.

- Ontvangst, begroeting
- Beknopte feedback over taken
- Introductie van de nieuwe sessie:
  - mondeling, ‘bord’schema, tekst
  - aankondiging aan kind

[3-5’]

Structuur van een sessie

- Uitvoering van de beoogde interventie
  - Uitvoering, beoordeling, bijsturing
  - Gedragstherapie met kind
  - Gedragstherapie soms met de ouder als participerend observator

[20’]

Structuur van een sessie
Opmerking sessie van 60’

- indicaties
  - ter vervanging van 2 x 30’
  - leeftijd: suggestie 10 jaar
  - aandacht en concentratie
  - inhoudelijk: cognitieve herstructurering, voorbereiding specifieke spreeksituaties (voordrachten bv.), telefoonsessies, buiten-opdrachten

Structuur van een sessie

- Afsluiting & einde
  - Concrete opdracht voor thuis (e-mail)
  - Volgende afspraak

[5’]

- voorbeelden van tegenindicaties voor 1u
- te jonge leeftijd
  - niet bij aandachts- en concentratieproblemen
  - niet om ‘tijdsbesteding uit te smeren’, ‘rustig aan te doen’, ‘uurrooster te vullen’
  - niet bij oefeningen voor desensitisatie voor eigen reacties op stottermomenten, oefeningen voor deblokkeren

Structuur van andere interventies

- sessie in groep 90 min. vooraf bepaald aantal
- individuele gesprekken met ouders
  - taxatie van de status praesens
  - definitie van probleemsituaties
  - voorstel van oplossingen (interventies)
  - bespreking van de rol voor de ouders

Structuur overleg met derden

- Ref. bespreking leerkrachten
- Inhoudelijk en presentatie:
  - de stotterproblematiek van het kind
  - uitleg over verschijnselen, reacties, gevolgen, moeilijkheden
  - beoogde doelstellingen en verantwoording

- Globale kenmerken van interventies
- Hulpverlening op school, oplossingen voor knelpunten, concrete afspraken, samenwerking
- Tekst, referenties van bronnen

Materialen

- In functie van S'en en R'en en mediërende processen
- Literatuur = grondstof, bouwstenen
- Therapeut zelf (kennis, vaardigheid, actie)
- Audio- en filmuitrusting

Materialen

- Leesmateriaal, spreekprenten, spelborden allerlei, zelf ontworpen oefenmateriaal
- Computer met specifieke software (Quicktime, iMovie, SoundSpeech, Praat)
- Specifieke websites voor stotteren (YouTube)

Story
Cubes

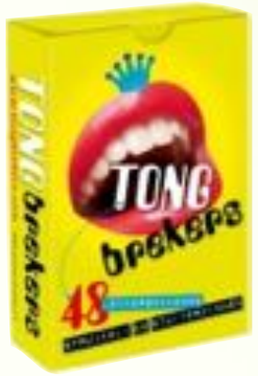
TONG
48

Feelings

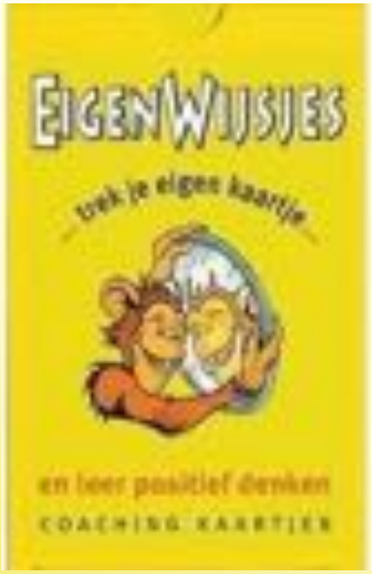
EIGENWIJSJES
trek je eigen kaartje
en leer positief denken
COACHING KAARTJES

TIC
TOC

De behandeling descriptief

p. 143–236

Inleiding

- Therapiedelen, ‘modules’, ‘fases’
  - Cognitieve herstructurering
  - Emotionele training
  - Variatie en modificatie
  - Stabilisatie
  - Zelfregulatie
  - Follow-up

Cognitieve herstructurering

Identifcatie-oefeningen

- Begin
- Welkom en aanknoping
- Afspraken
- Doelen vooropstellen

p. 144-167

- **Identificatie (en perceptietraining)**
  - Globale identificatie
  - Identificatie van stottermomenten
  - Differentiatie van de stottermomenten

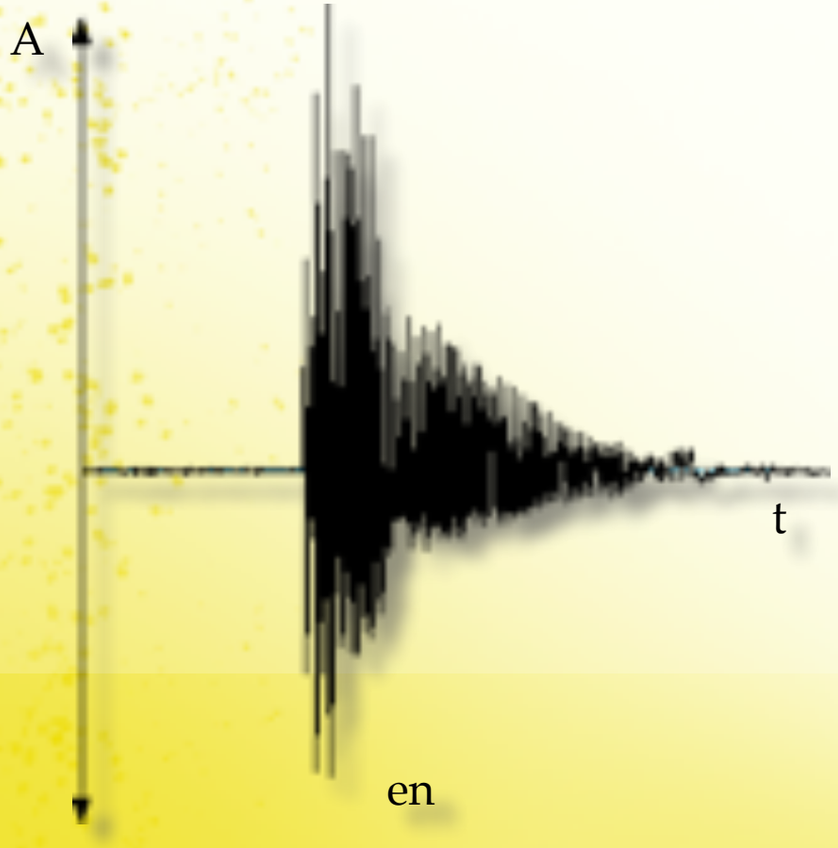

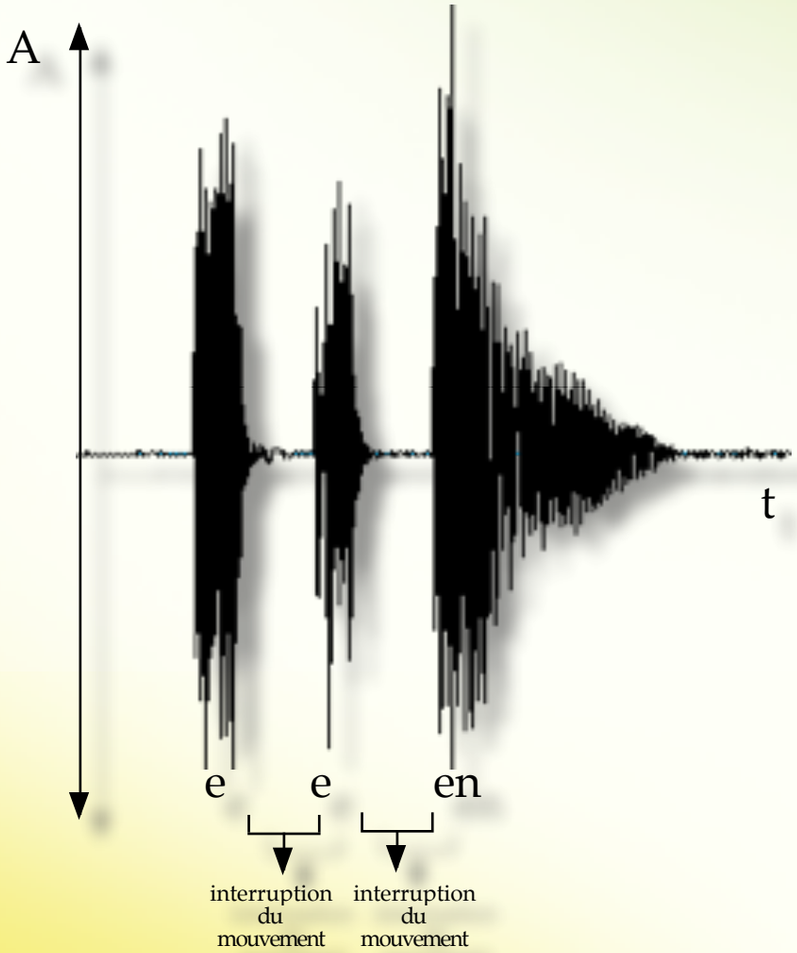

- **Informatief-inzichtelijk leren**
  - Productie van een stottermoment: ‘De spreekfabriek’
  - Normale onvloeiendheden en inzicht in stotteren
  - Universeel voorkomen
  - Bekende mensen die stotteren

Oefeningen

Lees Murphy I en II

- Identificatie van vermijden

  Waarom ? (Doel)

  Hoe ? (Voorbeelden)

- Identificatie van uitstellen

  Waarom ? (Doel)

  Hoe ? (Voorbeelden)

- Identificatie van starten

  Waarom ? (Doel)

  Hoe ? (Voorbeelden)

- Identificatie van duwgedrag

  Waarom ? (Doel)

  Hoe ? (Voorbeelden)

Innerlijke verschijnselen

- Waarom ? (Doel)
- Voorbereidende oefeningen:
  Introspectie trainen
- Identificatie van gedachten en gevoelens
  Rapporteren (schema's)
  Inzicht, begrip, acceptatie
  Motivatie opwekken

.....

.....

.....

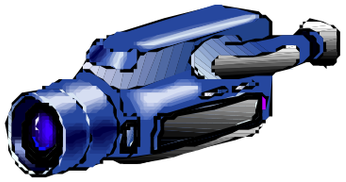

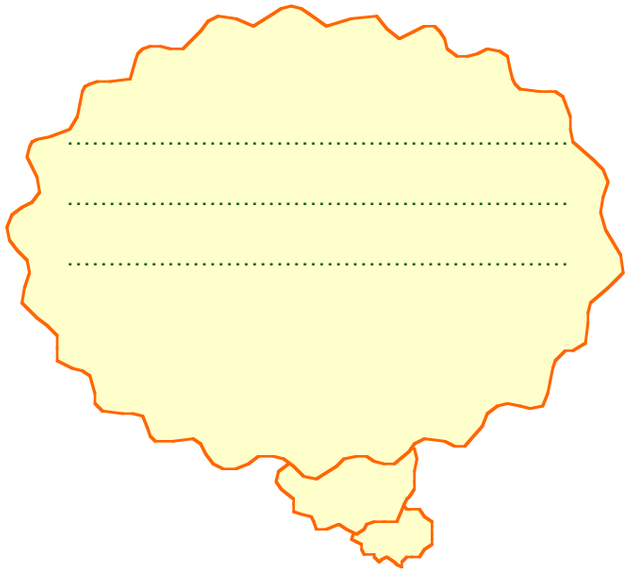

.....

.....

.....

.....

.....

GEDRAGSSCHEMA GGGG G4

GEBEURTENIS

.....

.....

GEDACHTEN

.....

.....

.....

.....

.....

.....

GEVOELENS

.....

.....

.....

.....

GEVOLGEN

.....

.....

.....

.....

Gedragsschema

situatie-gebeurtenis-prikkels-stimuli

.....
.....
.....
.....

inwendige reacties
innerlijke verschijnselen-gevoelens-gedachten-gewaarwordingen

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

uitwendige reacties
handelingen-wat je doet-wat je zegt-gelaatsuitdrukking

.....
.....
.....
.....
.....
.....

gevolgen
voor jezelf-voor anderen-voor de situatie

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Identificatie van luisteraarreacties

- **Perceptie en rapportering**
  - Luisteraarreacties leren inzien en begrijpen
  - kennis
  - begrip (‘gezond verstand’)
  - verdraagzaamheid en aanpassingsvermogen

Identificatie van luisteraarreacties

- verdraagzaamheid en aanpassingsvermogen
- eigen belang van de luisteraar (plagen)
- andere luisteraarreacties (opmerkingen)
- plagen en pesten

VERWEER TEGEN PLAGEN

HA HA JIJ STOTTERT !

Ja en DAN ?

!?

STOM !

VOLGENS U

???

BEALCHELIJK !

KAN WEL

GIJ KU KU KUNT TOCH NIET OVERGAAN

MISSCHIEN

ommezel kieken

DENKT GE ?

DENKT GE ? MISSCHIEN ? WEET GE NIKS ANDERS TE ZEGGEN ?

MISSCHIEN

OH KIEKEN PFFF

☹ ☠ !

Opmerkingen

- Identificatie van specifieke spreeksituaties
  - Spreekbeurten
  - Luidop lezen
  - Plagen en pesten

- Opmerkingen
  - kenmerken van beoogde inzichten: globaal (ook over specifieke gedragingen), schuldontlastend, begrijpend, verklarend
  - gebruik van bibliotherapie

  - gebruik van internet

  - gebruik van rollenspel

- Opmerkingen over het beheersen van T-vaardigheden o.m.
  - kennisgestuurd observeren van stottergedrag, reacties van het kind
  - kunnen neerzetten van juiste therapeutische technieken (bronnen raadplegen)

- Opmerkingen
  - noodzaak van autoperceptie, introspectie en verwoorden
  - effecten van identificatie-oefeningen

zie ‘effectmetingen’

Identificatie-oefeningen

- Besluiten:
  - aansluiting met doelstellingen en vervolg van de therapie

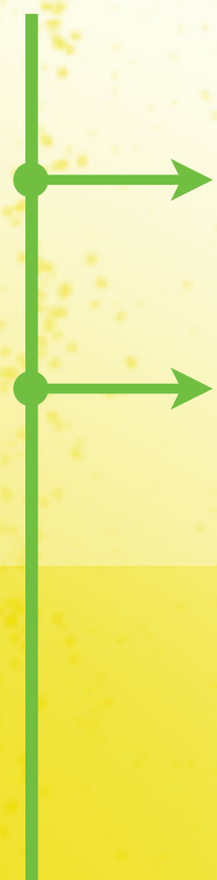

vervolg cognitieve herstructurering

emotionele training

specifieke module:

problem solving &
vaardigheidstraining

spreekbeurten of
plagen & pesten

Overzicht van therapeutische methoden

p. 118–138
p. 167–187

- Overzicht van courante interventiemethoden:
  - Cognitieve gedragstherapie (Korrelboom, Ten Broeke) & gedragstherapie (Hermans, Eelen, Orlemans)
  - Gedachte-omkering (Meichenbaum)
  - Problem solving therapy (D'Zurilla)
  - Rationeel denken (Dryden, Diekstra

cognitieve gedragstherapie

- interventies gericht op de inhoud van de inwendige representatie
  - informatie verstrekken over S'en
  - heretiketteren van S'en
  - stopregel (referentiële relatie)
  - herevaluatie van de inwendige representatie
    - via verstrekken van informatie over UCS/UCR
    - via heretikettering van de UCS/UCR
    - (via symbolisch schrijven)

- voorbeelden:
  - informatie verstrekken over spreekgedrag, stotterverschijnselen, spraakproductie
  - positief heretiketteren van rapporteren van geplaag zonder al weerbaar te zijn
  - negatief heretiketteren van ziektebriefje voor spreekbeurt

- voorbeelden:
  - stopregel voor zelfverwijt, voor anticipatie van spreeksituaties
  - herevaluatie door verstrekken van informatie over de processen tussen S en R bij stotteren (cognitieve en emotionele processen)
  - heretikettering van warmtegevoelens tijdens spreken, trillen...

Gedachtestop en gedachte-omkering

Meichenbaum, D. (1977). Cognitive-behavior modification. An integrative approach. New York: Plenum Publishing.

Meichenbaum, D. (1986). Stress inoculation training. New York: Pergamon Press.

principes & definities

- task interfering cognitions

‘gedachten die storend tussenkomen om een doel te verwezenlijken’

  - inhiberende cognities
  - niet-helpende gedachten

principes & definities

- task oriented cognitions

  ‘ gedachten die stimuleren om een doel te bereiken”

  - stimulerende cognities

  - helpende gedachten

principes & definities

- gedachtestop (cfr. stopregel)
- gedachte-omkering = van TIC naar TOC
  - bevat een deel van TIC + “MAAR” of “ DAN KAN IK” + een doe-element
    - doe-element: realistisch, uitvoerbaar, aan te leren
    - zelfinstructie

voorbeeld

- “Oei als ze maar niet gaan lachen” (TIC)
  - Als ze lachen, dan laat ik blijken dat ik dat niet leuk vind” (TOC)
  - Als ze lachen, dan ga ik dat zeggen aan de juf” (T0C)

Oefeningen

1. Wat gaan ze denken?
2. Als ik maar niet ga stotteren.
3. Stotteren stoort wel.
4. Die spreekbeurt is wel voor punten.
5. Ik zal niet mogen meedoen.

- Oefening 1

  Ik ben bang dat de juf me aanduidt om luidop te lezen in de klas.

- Oefening 2

  Die spreekbeurt geven, lukt me nooit.

- Oefening 3

  Als ze maar niet uitlachen (als ik stotter).

- Oefening 4

  eigen voorbeelden

  andere: omdat ik stotter zullen ze me niet als vriend willen; de ‘q’ is moeilijk in het Frans; als ik maar niet moet telefoneren...

Problem Solving Therapy

D'Zurilla, T.J. & Nezu, A.M. (2001) Problem Solving Therapies. In: Dobson, K.S. (ed.) Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies. Second Edition. New York: Guilford Press.

Principes

- De vaardigheid over probleem oplossend denken en handelen bestaat in een bepaalde mate bij mensen.
- Een tekort aan deze vaardigheid kan leiden tot stress en gedragsproblemen (cognitief, emotioneel, persoonlijk, sociaal).
- De vaardigheid tot probleem oplossend denken en handelen kan worden aangeleerd (uitz. deficits).

Therapeutische methodiek

- Probleemorientatie – probleemdescriptie.
- Probleemdefinitie en formulering – evaluatie.
- Genereren van alternatieve oplossingen.
- Besluitvorming.
- Implementeren van oplossing en verificatie.

- Probleemoriëntatie
  - verzamelen en beschrijven van de hinderlijke verschijnselen (spreken, stotteren…)
  - voorbeelden uit onderzoek, interview, zelfrapportering; actuele voorbeelden

- Probleemdefinitie en formulering – evaluatie.
  - analyseren van de verschijnselen,, hun samenhang en effecten in vergelijking met het beoogde doel
  - welke context (stimuli, omgeving, activiteit…)
  - welke componenten (cognities, emoties, responsen)
  - welke effecten (gevolgen, consequenties)

- Probleemdefinitie en formulering – analyse.
  - analyseren van de verschijnselen, hun samenhang en effecten in vergelijking met het beoogde doel
  - welke context (stimuli, omgeving, activiteit…)
  - welke componenten (cognities, emoties, responsen)
  - welke effecten (gevolgen, consequenties)

- vervolg:
  - wat is het probleem (met spreken en gedragscomponenten) ?
  - welke realistische doelstellingen kan men naast elk deel van het probleem zetten ?
  - welke delen komen voor wijziging in aanmerken (kosten/baten)

- Genereren van alternatieve oplossingen.
  - drie “brain storm technieken”
  - kwantitatief principe
  - opschorten van beoordeling
  - principe van verscheidenheid

- Besluitvorming.
  - keuze maken uit alternatieve oplossingen
  - inschatten van effecten en gevolgen op korte termijn en op lange termijn
  - inschatten van persoonlijke en sociale gevolgen
  - pro en contra; evaluatie tussen -3 (heel onbevredigend) en + 3 (heel bevredigend)

- vervolg
  - Welke van de alternatieve oplossingen kunnen klinisch-wetenschappelijk worden ondersteund ?
  - Welke oefeningen, trainingen, vaardigheden dienen eigen gemaakt te worden ?
  - Welke concrete activiteiten dienen uitgevoerd te worden ?

- Implementeren van oplossing en verificatie.
  - Neerzetten, uitvoeren van de gekozen oplossing (na training...).
  - “Self-monitoring” (observatie, zelfrapportering, (zelf)evaluatie)
  - Verificatie: herdefiniëren van het probleem, evaluatie van de gekozen oplossing...: “recycle”

- “Do’s and don’ts” van problem solving therapy (PST)
  - 1. Presenteer PST niet “mechanisch”, maar als een interactie in een therapeutische omgeving, met een positieve relatie tussen patiënt en therapeut.
  - 2. De PST wordt aangepast en moet relevant zijn aan de situatie van de patiënt (de groep...).
  - 3. Geef huiswerkopdrachten. PST vergt oefening. Motiveer hiertoe.
  - 4. Richt u op de patiënt en de therapie.

5. Focus niet alleen op oppervlakkige problemen. Therapeuten in PST dienen zelf te beschikken over problem solving vaardigheden en ze goed kunnen aanwenden.

6. Focus op het implementeren van oplossingen. In de trainingsfase wordt de patiënt aangemoedigd om verschillende oplossing te leren ervaren (in functie van succes later of problemen en ’recycling’)

7. Negeer geen emotionele reacties tijdens training. PST is ontworpen om niet enkel probleem gerichte doelen te bereiken maar net zo goed emotiegerichte doelen.

8. Gebruik handleidingen en bijlagen (schema's) tijdens de training. Dit helpt het herinneren en inoefenen. Laat noteren.

- toepassingen:
  - behandeling in gezondheidszorg: mensen met kanker, cardiale problemen, ademhalingsproblemen, dieet
  - behandeling in gedragspsychologie: depressie, suicidegedachten en pogingen, middelenmisbruik, job stress
  - behandeling in logopedie – stottertherapie

voorbeelden

- voorbeelden bij kinderen en tieners:
  - het geven van een spreekbeurt
  - het uitgelachen worden voor stotteren door enkele medeleerlingen
  - een nieuwe leerkracht ontmoeten

- voorbeelden bij ouders:
  - een tweede kind in het gezin begint mogelijk te stotteren
  - echtgescheiden ouders en het verloop van therapie
  - omgaan met de school, de leerkracht over leessnelheid en stotteren

etc.

- voorbeelden bij therapeuten:
  - behandelen van kinderen met gedrags-moeilijkheden (attention deficit; obsessief-compulsief gedrag)
  - het aankondigen van een ouderprogramma
  - het bespreken met de leerkracht van het niet halen van een vereist AVI leesniveau door stottermomenten

Oefeningen

Rationeel Emotieve Therapie

Dryden, W. (1987) Counselling Individuals: the rational-emotive approach. London: Taylor & Francis

Diekstra, R. (1991) Ik kan denken/voelen wat ik wil. 20e druk. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Theorie van rationeel denken

- filosofisch principe als basis:
  - niet de dingen op zichzelf beroeren mensen, maar de manier waarop ze tegen de dingen aankijken
  - een verandering van gedachten veroorzaakt een verandering van gevoelens

- voorbeelden:
  - reactie van twee kleine kinderen op aanspoelende golven
  - reactie op woordbetekenissen (cfr. semantische therapie)
  - reactie op de blinde man

  etc.

jong

volwassen

intelligent

aantrekkelijk

sportief

succesvol

stotteren

- stellingen
  - mensen hebben het vermogen om te denken
  - gedachten veroorzaken gevoelens die op hun beurt handelingen teweeg brengen
  - irrationeel denken levert gevoelens en handelingen op die dikwijls problemen en moeilijkheden veroorzaken

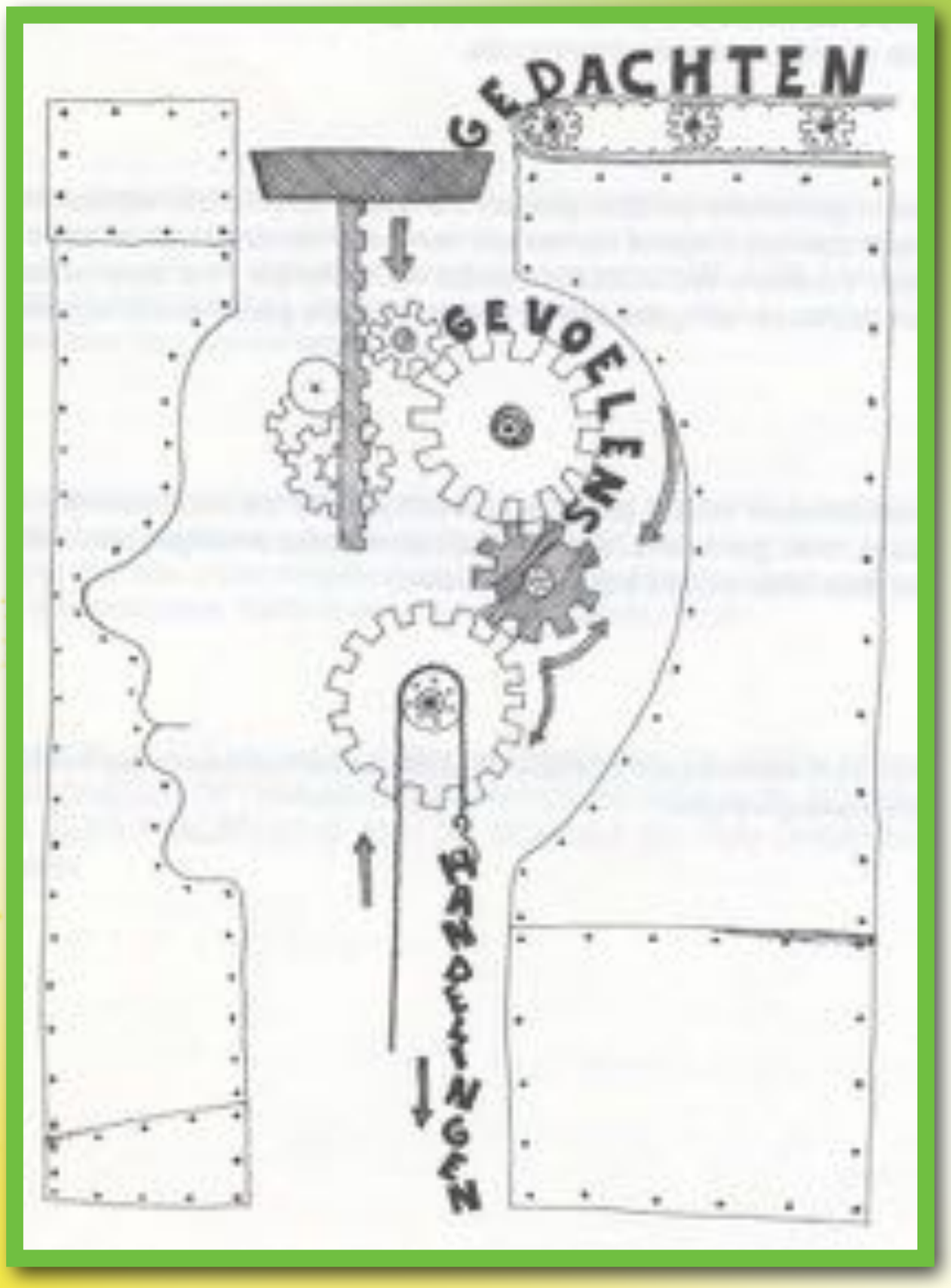
GEDACHTEN
GEVOELENS
HANDELINGEN

- kenmerken van irrationeel denken
  - de gedachte is niet gebaseerd op feiten (de objectieve werkelijkheid)
  - de gedachte leidt niet tot het gewenste doel
  - de gedachte leidt tot ongewenste persoon-lijke gevoelens (zelfbelemmerende of zelf-saboterende gevoelens)
  - de gedachte leidt tot ongewenste conflicten met andere mensen

- herkenning van irrationele gedachten
  - gebaseerd op bijgeloof, vooroordelen, folklore, andere valse opvattingen
  - bevat formuleringen zoals: MOETEN, HET IS VERSCHRIKKELIJK, MAG NIET ANDERS...
  - soms paradoxale gegevens zoals: ik kan NOOIT, het is STEEDS...

- Voorbeelden van kinderen:
  - als ik stotter zal wel niemand me als vriend willen
  - ik kan toch geen mondelinge proeven afleggen met dat stotteren
  - mocht ik niet stotteren dan zou ik wel naar het sportkamp gaan

...

- Voorbeelden van ouders:
  - in de klas zit nog iemand die stottert (hij imiteert die)
  - de maatschappij is meedogenloos (iemand die stottert maakt niet veel kans)
  - ...

- voorbeelden van therapeuten
  - er is toch niks aan te doen (aan het stotteren van een kind)
  - die oefening helpt toch nooit
  - waarom de therapie zo ingewikkeld maken ? (Ik kan de sociaal cognitieve gedragstherapie niet aan.)
  - …

- voorbeelden van onderzoekers:
  - Nu moet je het Camperdownprogramma volgen:

    http://www3.fhs.usyd.edu.au/asrcwww/index.html
  - Ik ben een ervaringsdeskundige
  - …

Therapiemethodiek

- A-B-C schema opstellen
  - A. Gebeurtenis
  - B. Gedachten
  - C. Emotionele reactie, gevoelen

- D. Uitdagen van gedachten
  - waarom- vragen stellen
  - kritische vragen over een gedachte

- E. Rationeel antwoord formuleren
  - zie kenmerken rationele gedachten
  - dikwijls een hele redenering

- kenmerken van een rationele gedachte
  - de gedachte is realistisch, gebaseerd op de objectieve werkelijkheid
  - de gedachte leidt tot het door u gewenste doel of helpt dat bereiken
  - de gedachte leidt NIET tot ongewenste persoonlijke gevoelens of helpt deze te voorkomen
  - de gedachte leidt NIET tot ongewenste conflicten met andere mensen of helpt deze te voorkomen

Voorbeeld

- A. Gebeurtenis

  ik vertelde wat, stotterde en iemand lachte er mee en zei ga maar weg jij en leert eerst goed praten

- B. Gedachte

  als ik stotter zal wel niemand me als vriend willen

- C. Gevoelens

  verdrietig, teneergeslagen, kwaad (op stotteren en op die andere), machteloos

- D. Uitdaging van de gedachten van B

  - Is deze gedachte realistisch ?

    - Nee want ik heb al vrienden, en daar praat en stotter ik ook soms tegen

- D. Vervolg gedachtenuitdaging
  - Helpt deze gedachte me in de toekomst me gelukkig te voelen, minder boos en teneergeslagen ?
  - Nee, want zelfs als iemand me afwijst als vriend, helpt de gedachte me niet verder. Integendeel, de gedachte pint me vast op de onprettige gevoelens.

- D. Vervolg gedachte-uitdaging
  - Helpt deze gedachte mij om ongewenste conflicten met anderen te voorkomen ?
    - Nee, want door me in een verdrietige, teneergeslagen stemming te gedragen, zal ik zelf eerder afwijzend staan tegenover anderen.
    - Door te geloven dat andere me toch gaan afwijzen, ga ik mogelijk zelf minder contacten leggen, vriendschap ondernemen...

- E. Rationeel antwoord formuleren
  - Het is niet waar dat iedereen me afwijst als ik stotter. Ik heb al vrienden.
  - Niet iedereen hoeft mijn vriend te zijn. Als ze er niet over heen kunnen dat ik stotter, komt dit niet alleen door mij, maar ook daar hun houding.

- E. Vervolg van rationele gedachten:
  - Ik kan mijn spreken zo gemakkelijk mogelijk maken, wat ik al aan het doen ben door in therapie te gaan.
  - Ik kan ook leren omgaan met kinderen die niet fijn reageren op stotteren. Door: een gesprekje daarover, een spreekbeurt, door ze wat te laten wennen aan mijn spreken, door wat terug te laten blijken, wat terug te zeggen...

- Gevolgen van de rationele gedachten:
  - Ik beschouw nu beter de realiteit.
  - Ik kan veel dingen ondernemen met luisteraars die reageren.
  - Ik voel me minder verdrietig en teneergeslagen. Ik voel me niet zo machteloos (want kan veel dingen uitwerken en proberen).

Kritische bedenkingen

- over de relatie tussen gedachten en gevoelens
  - gedachten veroorzaken en beïnvloeden weliswaar dikwijls gevoelens en stemming; maar gevoelens en stemming zijn niet steeds strikt en onmiddellijk te wijzigen door gedachte-instructies
  - rationeel leren denken vergt inspanning (om tot denkgewoonten te komen)

Kritische bedenkingen

- Er bestaan ook gevoelens zonder al te veel tussenkomst van te declareren gedachten en redenering

  vb. paniekcircuit

- Niet alle gevoelstoestanden blijkt cognitief te sturen, of cognitief toegankelijk

Kritische bedenkingen

- RET is een hanteerbare vorm van cognitieve therapie in te passen in cognitieve gedragstherapie
- Er bestaat gevaar voor verbalisme
  - discussies over inhoud en woordgebruik
  - doen alsof en niet assimileren van opvattingen
  - redeneren als vlucht voor doen

Emotionele training

p. 188–203

Stressoren in de omgeving reduceren

- d.m.v. de volgende interventies:

- Ouderprogramma
- Individueel overleg met ouders
- Ouders als mediator
- Schoolbegeleiding
- Participatie van anderen (gezinsleden)
- Verslagen, folders, website...

Motivatie

- Motivatie door ‘goal-setting’.
- Aansluiting met identificatie-fase en ‘gedachtetraining’: uitleg over emoties bij spreken.
- Voorhouden van huidige situatie op gebied van emoties bij spreken en voorhouden van te bereiken doelen.

- Doen begrijpen van ‘desensitisatie’
  - de term
  - de procedures
  - de te behalen resultaten

Contraconditionering

- gedragstherapeutisch principe = klassieke conditionering met gebruik van:
  - inhibitoire stimuli voor de (ongewenste) CR
  - voorbeelden: vrees, spanning, hulpeloosheid, irritatie, schaamte

- die CR’en doen ontstaan die de oorspronkelijke CR tegenwerken, verhinderen
  - voorbeelden: durf voor vrees, ontspanning voor spanning, manipulatie voor hulpeloosheid, vertragen voor irritatie, aankijken voor schaamte

Therapeutische methode

- keuze van emotionele respons ter desensitisatie (BA en CR)
- keuze van contraconditioners voor die emotionele respons
- gebruik van hiërarchie van S'en
- gebruik van zelfrapportering: S.U.D.

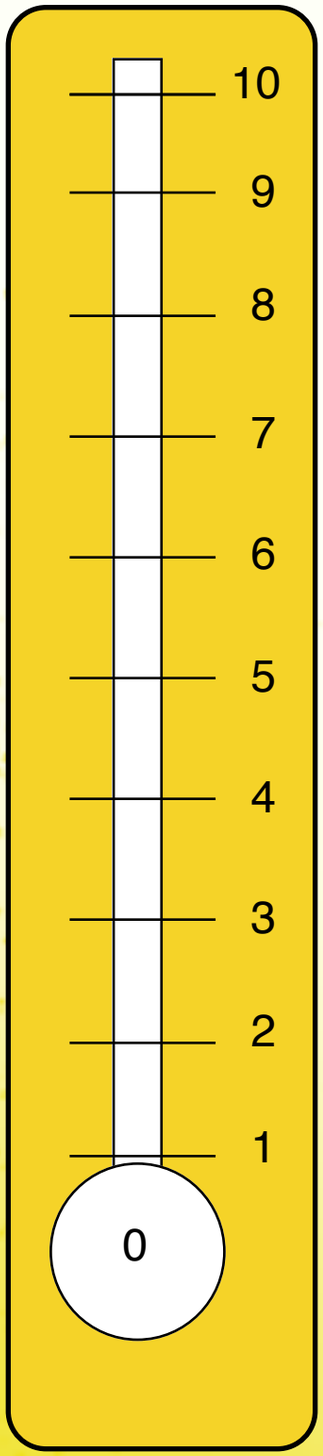
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0

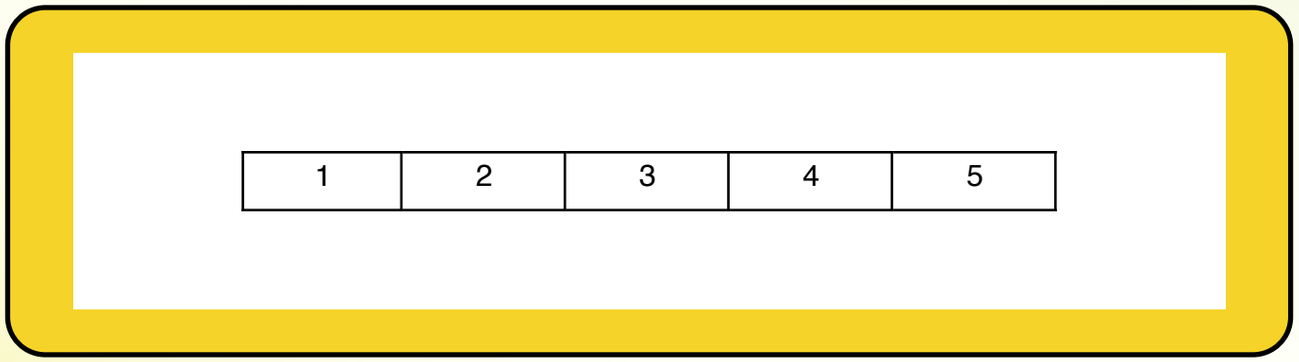
1
2
3
4
5

Contraconditioners in therapie

- durf (doorpraten, opzettelijk stotteren...)
- manipulatie (duur, spanning, ritme, luidheid...)
- plezier (spelelement)
- setting (veiligheid, rust, structuur)
- therapeut (permissieve attitude, model)

Contraconditioners in therapie

- humor (goed getimed, goed gedoseerd)
- assertief gedrag
- (later) gebruik van “offensieve” spreek-vaardigheden

Tekens van (de)sensitisatie

- Tekens van **sensitisatie**
  - aarzelen, niet uitvoeren, kort van duur, hoge stem, wegkijken, stottergedragingen vertonen (geautomatiseerd uitgelokt), weerstand vertonen, maar ook overdreven (lachwekkend) uitvoeren van (pseudo)-stotteren

Tekens van (de)sensitisatie

- Tekens van **desensitisatie**
  - wel durven uitvoeren, met de vereiste kenmerken van duur, spanning..., met aankijken, zonder stottergedragingen uit te lokken, zonder weerstand noch overdrijving
  - stottermomenten wijzigen, vermijdingsgedragingen verminderen (openlijker praten) , attitude minder gespannen

Voorbeeld: spreekvrees

- ‘Durfoefeningen’
  - opzettelijk stotteren te beginnen bij woordherhalingen op woordniveau
  - dan lettergreep- en klankherhalingen op woordniveau
  - dan op zinsniveau met opzettelijk stotteren (imitatie therapeut, zelf aanbrengen

Voorbeeld: spreekvrees

- dan met manipulatie van duur, snelheid, kracht (spanning, luidheid), ritme (“scratching”)
- doorpraten (topic speeches, respons cost)
- durven laten zien en horen... (goed te combineren met hiërarchie van luisteraars)

- durven praten over stotteren (tegen vertrouwde en minder vertrouwde personen)
- assertief gedrag (“self disclosure”, “outing” ?)
- vergt reeds desensitisatie voor stottermomenten en voor luisteraarreacties
- vergt best vaardigheden voor omgaan met luisteraars
- (later) gebruik van “offensieve” spreekvaardigheden (articulatie, prosodie, spreken voor groepen...)

- stottermomenten en voor luisteraarreacties
- vergt best vaardigheden voor omgaan met luisteraars

  (later) gebruik van ‘offensieve’ spreekvaardigheden (articulatie, prosodie, spreken voor groepen...)

- belangrijke opmerkingen
  - 1. Contraconditionering van bij het begin van de therapie (van bij de identificatie-oefeningen) door model van therapeut, bespreekbaar maken van stotteren, ook met ouders.
  - 2. Het gebruik van humor kan voor sommige kinderen een contraconditionerend element zijn. Let op: timing in het verloop van therapie en op de dosering.

- 3. Het gebruik van negatieve suggestie kan de sterkte van de emotionele respons regelen waarvoor men desensitiseert.
- 4. Negatieve suggestie (met inhoudelijke overdrijving) kan tot humor leiden en contraconditionerend werken.

- 5. Het gebruik van negatieve practice (opzettelijk stotteren) kan contra-conditionerend werken (eventueel met habituatie).
- 6. Bij thuisopdrachten dient de context en dosis van desensitisatie-oefeningen afgesproken te worden (wat, waar, tegen wie, wanneer, hoeveel)

- 7. Relaxatie als contraconditioner voor stotteren ?
  - relaxatie aan te leren door suggestieve methoden (Schultz) of spiercontrastmethode (Jacobson)
  - eerder contraconditioner voor spanning en onrust in algemene houding
  - minder geschikt als contraconditioner voor een emotie bij een stottermoment
  - wel vooraleer te beginnen spreken voor een groep (zie aanleren van spreekbeurten)

- 8. Vrees voor stottergrimassen
  - reality test, desensitisatie bij autoperceptie (film, spiegel)
  - contraconditionering bij aankijken
  - doseren (geleidelijk aan)
  - bij deficit: ontlopen

- 8. Vrees voor luisteraarreacties
  - strikt bepalen bij wie de oefeningen van durven stotteren, pseudostotteren, openlijker stotteren mogen doorgaan
  - ouders betrekken en doen participeren aan desensitisatie-oefeningen (na reeds inzicht te hebben gehad in stotteren; na op de hoogte te zijn van de procedure, analogieën, het waarom)
  - weerbaarheid tegenover luisteraarreacties trainen door vaardigheidstraining

- 9. Ethisch verantwoord blijven
  - niet beschadigen van patiënt door te verregaande doelstellingen bij oefeningen te kiezen, waarvan a priori kan geweten zijn dat er gevaren aan verbonden zijn
  - opletten met obsessief-compulsieve kinderen, kinderen die zich gemakkelijk of veel agressief gedragen

Andere CR'en

- Schaamte
  - contraconditioners cfr. vrees
  - 'in t bijzonder doen vergelijken van stotteren met schaamte (stil praten, wegkijken...) en zonder schaamte (luid genoeg praten, aankijken...)
  - opmerking over veralgemeende schaamte in gedrag

    cfr. ook Van Riper en variatiefase

Andere CR'en

- Hulpeloosheid
  - contraconditioners door manipulatief gedrag (antagonist voor verstarring, onbeweeglijkheid bij hulpeloosheid)
  - tijdens (opzettelijke) stottermomenten laten stappen, wegkijken, aankijken, grof motorische beweging laten maken die geenszins een stottergedrag kan worden, hand laten geven en moeilijker: laten schrijven, rekenen...

Vaardigheidstraining

p. 204–231

Modificatie van stottermomenten

Inleiding

- Cognitieve herstructurering en emotionele training leiden tot wijzigingen in de motorische component van stotteren (stottermomenten, stottergedragingen)
  - meer openlijk praten
  - minder vermijden, uitstellen
  - soms minder tensie (blokkeringen)
  - betere non-verbale aspecten van spreken

Principe

- Tempo- en tensiecontrole
  - Inspiratie: Van Riper, Publicaties Speech Foundation of America
  - Deblokkeren, pull-out, preparatory set
  - Misbruiken, verkeerd gebruik

Principe

- Gedragstherapeutische methoden voor wijzigen van R'en
  - operante conditionering
  - successieve approximatie (shaping)
  - respons chaining

Deblokkeren

- Moment van fixeren
  - vastzitten
  - opmerking over pseudoblokkeren
  - opmerking over de (on)mogelijkheid

Deblokkeren

- Moment van spanning verminderen
  - locus / loci van spanning (buik, keel, lippen, tong)
  - slow motion (als biofeedback)

- Moment van verder spreken
  - tempo- en tensiereductie
  - zachte overgangen ?
  - belangrijke opmerkingen
    - (on)mogelijkheid
    - afstoten, verwerpen (+S-)

Verlengingen

- stemhebbende verlengingen met blokkeren van de stemplooien: zie deblokkeren

- alle verlengingen: tempo- en tensiereductie (vb. minder klemmen van tanden in lippen, van tong aan gehemelte…)

- articulatiebeweging initiëren (vb. kaak naar beneden, volgende klank)

Herhalingen

- korte herhalingen (< RT) niet aanmerken en laten tolereren (cfr. desensitisatie)
- lange herhalingen: duur inperken door averse conditionering van het ongewenste gedrag (signaleren)

Persisterend vermijden/ uitstellen

- Herzien gedragsanalyse (redenen, verklaring, begrip)
  - desensitisatie
  - cognitieve (her)training
  - weerbaarheid (luisteraarreacties)

Persisterend vermijden/ uitstellen

- ‘Doorpraten’
  - topic speeches
  - respons cost
- Negative practice

Persisterend startgedrag

- Herzien gedragsanalyse (redenen, verklaring, begrip)
  - desensitisatie
  - gebruik van time-out

Vaardigheidstraining

- Variaties
  - van spraak en stem
  - variaties van taalgebruik
  - gespreksvaardigheden
  - verweer tegen pesten en plagen
  - sociale gespreksvaardigheden

Vaardigheidstraining

- Variaties van spraak en stem
  - Voorbeelden:
    - Imiteren
    - Personen nadoen
    - Toonhoogte, luidheid en snelheid imiteren
    - Negative practice
    - Unison speech
    - Perfect uitspreken

- Variaties van taal en taalgebruik
  - Voorbeelden:
    - Associatie beeld-taal
    - Taalsnelheid
    - Leessnelheid
    - Taalproductie
      - Structureren
      - Semantiek
      - Fonologie
      - Functies, rollen

- Gespreksvaardigheden
  - Thema's
  - bevragen
  - Spreekbeurt geven
  - communicatieherstel
  - Reageren op onvloeiendheden
  - Leren informeren over stotteren

- Verweer tegen pesten en plagen
  - Lachen en spot
    - affirmeren (Ja en dan ? Ja ik stotter en dan ?)
    - ‘misten’ (kan wel, misschien, mogelijk, volgens u...)
  - Nadoen
    - meegaan (Stotter jij ook ?)
    - offensief reageren (Ik zal eens een adresje geven...)

- Sociale gespreksvaardigheden
  - R'en
  - Verbaal, non-verbaal
  - Programma's sociale vaardigheidstraining
  - Thema's
    - Gericht op contactname
    - Gericht op leiding geven, assertiviteit
    - Gericht op zelfontluiking
    - Gericht op conflicthantering
    - Gericht op complimenteren

- Opmerkingen bij sociale vaardigheidstraining
  - Misbruiken (bij ALLE stotterende kinderen toepassen)
  - Verkeerd gebruik (bij DEFICIT)
  - Bij multipele gedragsstoornissen

Stabilisatie

p. 232-236

Principe

- Methodiek
  - Oorsprong Van Riper
  - Opnieuw aanwenden van vroegere stressoren
  - Andere (nieuwe) stimuli gebruiken
  - Cognitieve en emotionele herstructurering en responsshaping

Themata

- Articulatiestress
  - Principe
  - Voorbeelden:
  - moeilijke woorden (tongbrekers)
  - moeilijke zinnen

- Taalstress
  - Principe
  - Voorbeelden:
    - Fantasieverhaal met foto’s
    - Taalfuncties

- Tijdsdruk

  Principe

  Voorbeelden:

  - Timing
  - Tijdsdruk afweren

- Luisteraargedrag
- Spreken voor groepen
- Specifieke vaardigheden (vb. talen, presenteren voor grote groepen, jury)

Zelfregulatie

- Definitie
- Doel en verantwoording (tegen terugval)
- Methoden en themata
  - Oude problemen voorleggen
  - Hoogtes en laagtes van stotteren
  - Herontdekken van stotteren
  - Nieuwe situaties

p. 237

Einde van therapie

- Criteria
  - FA en BA van spreekgedrag
  - Vergelijking met beginsituatie
  - Mate van actuele problematiek
  - Afweging kosten/baten: rendement

p. 238-239

- Overleg met ouder en kind
  - Opmerking: niet-constructief einde
- Afbouwen en follow-up
- ‘Op eigen aangeven bij herval terug contact’